

קתני להו.

ומת האח השני —

ומביאה עתה הגמרא ראייה לרב פפא, שמודה רבי שמעון לחכמים בנולד ואחר כך ייבם שהיא אסורה, ואין אומרים זיקה ככנוסה.

הראשונה, אשת הראשון, יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו.

תניא כוותיה דרב פפא, ותיובתא דרבי אושעיא, הסובר שאפילו בנולד ואחר כך ייבם חולק רבי שמעון, משום שזיקה ככנוסה:

והשניה, אשת האח השני, שנהייתה צרת האח הראשון, כתוצאה מהמאמר שעשה בה בעלה — חולצת ולא מתייבמת!

דתניא: שני אחים בעולם אחד, ומת אחד מהם בלא ולד.

כי אין בכח המאמר שעשה השני באשת הראשון, לעשות את אשתו של השני לצרת ערוה גמורה, שיוצאת בלי חליצה.

ועמד השני הזה לעשות מאמר ביבמתו.

רבי שמעון אומר: אם עשה השני מאמר יט-ב באשת הראשון, יש להסתפק אם מאמר קונה [וכמו שהביאה הגמרא לעיל בתחילת עמוד א, שרבי שמעון מסתפק אם מאמר קונה או לאו].

ולא הספיק לעשות בה מאמר, עד שנוולד לו אח,

ולכן, ביאתה או חליצתה של אחת מהם — פוטרת צרתה.

ומת השני [ולהלן תסביר הגמרא מה פירוש "ועמד ולא הספיק"] —

ולקמן תבאר הגמרא שרבי שמעון מדבר בעשה בה מאמר ואחר כך נולד אח.

ועתה נופלות לפני האח השלישי, אשת הראשון ואשת השני —

אך הוסיף רבי שמעון, שלא בביאתה או בחליצתה של כל אחת משתיהן הדברים אמורים.

הרי היבמה הראשונה, שנפלה מהאח הראשון — יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו.

אלא, אם חליץ לבעלת מאמר [אשת האח הראשון] — לא נפטרה צרה, אשת האח השני. שהרי מסתפק רבי שמעון אם מאמר קונה, ואם אינו קונה הרי בעלת המאמר, שהיא אשת הראשון, אסורה עליו מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו, וחליצתה אינה כלום.

ואילו היבמה השניה, אשת האח השני, שהיה עמו בעולמו — או חולצת או מתייבמת!

אבל אם עשה בה השני מאמר, ואח"כ נולד האח השלישי —

ורק אם בא על השניה או חליץ לה, נפטרה

או שנוולד לו אח שלישי, ואחר כך עשה בה האח השני מאמר.

גם הראשונה.

כי ממה נפשך: אם מאמר קונה, הרי הראשונה אינה נאסרת מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו, שהרי נולד האח השלישי לאחר שעשה בה השני מאמר, ומצאה השלישי כאשתו של השני. ולכן, השניה אינה צרת ערוה, אלא שתיהן נופלות מהשני בלבד, וחליצתה של השניה פוטרת גם את הראשונה.

ואם מאמר אינו קונה, הרי הראשונה היא אשת אחיו שלא היה בעולמו, ויוצאת מן השלישי בלי חליצה כדין ערוה. והשניה אינה נחשבת כצרת ערוה, לפי שמאמר אינו קונה.

עד כאן דברי רבי שמעון.

וממשיכה הברייתא, לדברי חכמים:

אם כנסה השני לאשת הראשון, ומת השני, ואחר כך נולד לו אה, ומצאה האח שנולד כאשת אחיו שלא היה בעולמו.

או שנולד לו אה, ואחר כך כנסה השני, ומת —

והיינו, נולד ואחר כך ייבם.

שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום.

הראשונה מדין ערות אשת אחיו שלא היה בעולמו, והשניה מדין צרת ערוה.

ודין זה, לדברי הכל הוא. וכדברי רב פפא, ולא כדברי רבי אושעיא.

ואם כנסה השני, ואחר כך נולד לו אה, ואח"כ מת השני —

שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום, כמו בנולד ואחר כך ייבם, דברי רבי מאיר.

ורבי שמעון אומר: הואיל ובא האח השלישי שנולד עתה, ומצאה בהיתר, שהרי מכח נשואי השני היא עתידה להיות מותרת לו ליבום, ולא עמדה עליו שעשה אחת באיסור אשת אח של אחיו הראשון שלא היה עמו בעולמו — מייבם לאיזו מהן שירצה, או חולק לאיזו מהן שירצה.

והוינן בה: הא כבא דסיפא, האומרת שבייבם ואחר כך נולד נחלקו רבי מאיר ורבי שמעון [אך בנולד ולבסוף ייבם לא הוזכר בה מחלוקת] —

למאן קתני לה?

דהיינו, לאיזה תנא הוצרכה הברייתא לומר שהוא סובר כך?

אילימא לרבי מאיר קתני לה, אין זה יתכן!

מכדי, הרי לא שני ליה לרבי מאיר בין ייבם ואחר כך נולד, בין נולד ואחר כך ייבם,

ואם כן, תיקשי: לערביננהו ולתניניהו, שבין נולד ולבסוף ייבם ובין ייבם ולבסוף נולד, שתיהן פטורות מן החליצה והייבום, היות ואשת הראשון היא אשת אחיו שלא היה בעולמו.

אלא לאו, סיפא זו, חידושו של רבי שמעון היא.

ולהשמיענו כי רק בייבם ואחר כך נולד — פליג רבי שמעון, וכמו שהוא מנמק את טעמו, הואיל ובא השלישי ומצאה נשואה לשני, שהיא בהיתר עתידי ליבום, בנפילה מן השני.

אבל בנוסף ואחר כך ייבם — לא פליג רבי שמעון. וכרב פפא, ודלא כרבי אושעיא!

ומסקינן: אכן שמע מינה.

ועתה מבארת הגמרא את לשון הברייתא לעיל:

אמר מר: עמד השני לעשות מאמר ביבמתו, ולא הספיק לעשות מאמר ביבמתו עד שנולד לו אה, ומת —

ראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, ושניה — או חולצת או מתייבמת.

והוינן בה: מאי "עמד"? ומאי "לא הספיק"?

והרי ממה נפשך: אי עבד, אם עשה בה מאמר — עבד.

ואי לא עבד — לא עבד!

אלא, כך הוא ביאור הדברים:

עמד לעשות בה מאמר — מדעתה, בהסכמתה.

ולא "הספיק" לעשות בה מאמר, שלא היה סיפק בידו לעשות את המאמר מדעתה, אלא עשאו בעל כרחו, שנתן לה את הכסף, וקידשה בלי הסכמתה.

ומשמיעה לנו הברייתא, שהיות ולא קידשה מרצונה, הוא לא קנה בכלל, אפילו לא במקצת, ולכן השניה אפילו מתייבמת.

ודלא כרבי, הסובר שמאמר ביבמה מועיל לקנותה אפילו בעל כרחו.

דתניא: העושה מאמר ביבמתו, שמקדשה בכסף, שלא מדעתה —

רבי אומר: קנה אותה בקנין מאמר.

וחכמים אומרים: לא קנה כלום.

ומבארת הגמרא את טעם מחלוקתם:

מאי טעמא דרבי?

גמר מביאה דיבמה, שקונה אותה מן התורה.

מה ביאה דיבמה, קנאה אפילו אם בא עליה בעל כרחו — אף קדושין של מאמר מדרבנן דיבמה, יכולים להעשות אפילו בעל כרחו.

ורבנן גמרי מקדושין דעלמא, של אשה שאינה יבמה.

מה קדושין דעלמא הם רק מדעתה, אף קדושין דיבמה הם רק מדעתה.

ומבארת הגמרא את טעם מחלוקתם: במאי קמיפלגי?

מר רבי סבר: מילי ענינים דיבמה — ממילי דיבמה הוה ליה למילף. והרי יבמה נקנית בעל כרחו בביאה, והוא הדין בקידושי מאמר שתקנו לה חכמים.

ומר רבנן סבר: מילי דקדושין, ממילי דקדושין הוה ליה למילף. שהרי המאמר מעשה קידושין הוא, ו"קידושין" הוא מעשה קנין שמקנה האשה עצמה לבעל הקונה אותה, ואי אפשר לעשות מעשה קנין ללא דעת המקנה. ועוד, שנאמר בקידושין "והלכה והיתה לאיש אחר", ומשמע שהיא הולכת ומהוה את עצמה מדעתה.

ועתה מבארת הגמרא את מה שאמרו:

עשה בה האח השני מאמר, ואחר כך נולד לו אח שלישי.

או שנולד לו אח שלישי, ואחר כך עשה בה האח השני מאמר.

ומת האח השני שעשה מאמר באשת הראשון.

והרי אשת האח הראשון שנעשה בה מאמר, נופלת יחד עם אשת האח השני לפני האח השלישי ליבום —

ראשונה, אשת הראשון, יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, ושניה, אשת השני, חולצת ולא מתייבמת.

רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה של אחת מהן — פוטרת צרתה.

רבי שמעון — אהיית קאי? על מה הוא בא לחלוק?

אילימא שבא לחלוק אנוולד לו אח שלישי קודם המאמר, ואחר כך עשה בה האח השני מאמר. וסבר רבי שמעון שמותר לאח השלישי, שלא היה בעולמו של הראשון, לבוא על איזו מהן שירצה, וביאתה או חליצתה של אחת פוטרת את השניה.

אי אפשר לומר כך. כי:

הא אמרת שב"נולד ולבסוף ייבם" לא פליג רבי שמעון על חכמים, אלא הראשונה אסורה על השלישי מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו.

והרי יתכן שמאמר קונה, ונמצאת אשת השני צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו, ואיך היא מתייבמת?

ועוד, מה שייך לומר שביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה? והרי אשת הראשון היא ערוה, מדין אשת אחיו שלא היה בעולמו, והיא פטורה מכח היותה ערוה!

אלא, בהכרח שרבי שמעון בא לחלוק אעשה בה מאמר ואחר כך נולד לו אח. שאם היה מאמר קונה, הרי זה כייבם ואחר כך נולד שלשיתו של רבי שמעון, אין היא אסורה.

אך הסתפק רבי שמעון האם מאמר קונה או אינו קונה.

ותחילה משמיעה הברייתא שהספק של רבי שמעון הוא האם מאמר קונה לגמרי, או אינו קונה כלל.

ולכן, אם עשה השני מאמר באשת הראשון, ואחר כך נולד השלישי, אשת השני חולצת או מתייבמת, ממה נפשך:

אם מאמר קונה לגמרי, הרי זה ייבם ואחר כך נולד, שלפי רבי שמעון היא מותרת לשלישי.

ואם מאמר אינו קונה, ולגמרי הוא אינו קונה, ואפילו לא במקצת, אם כן, אין אשת השני נחשבת לצרת אשת הראשון כלל, ולכן היא מותרת אפילו להתייבם לשלישי.

ובסיפא משמיעה הברייתא שרבי שמעון מחלק בין נולד ולבסוף ייבם ובין ייבם ולבסוף נולד, כדי שלא נטעה לומר שמה שאמר רבי שמעון בתחילה "ביאתה או חליצתה של אחת מהם [של השניה] פוטרת צרתה", הוא גם בנוולד ואחר כך ייבם.

ועתה מביאה הגמרא את יסוד הדין, שרבי

שמעון מסתפק אם מאמר קונה, שלפיו ביארנו את כל המהלך עד עתה:

והוינן בה: זה שאמר רבי שמעון שאם חלין לבעלת מאמר, אשת הראשון, לא נפטר בה בכך הצרה, אשת השני — מאי טעמא?

משום דהוא צרה [אשת השני] ודאי זקוקה לחליצה, ואילו בעלת מאמר היא ספק זקוקה לחליצה.

וספק אם היא אשתו של שני, עד שתוכל חליצתה לפטור את השניה מדין בית אחד.

כי רק אם מאמר קונה היא מותרת לשני, כדין ייבם ואחר כך נולד לרבי שמעון, ואז תפטור חליצתה את השניה, שהיא יחד עמה באותו הבית.

אך אם מאמר אינו קונה היא אסורה עליו בערוה של אשת אחיו שלא היה עמו בעולמו, ואינה נחשבת בבית אחד עם השניה.

ואין ספק מוציא מידי ודאי!

דהיינו, אין חליצת בעלת המאמר, שהיא חליצה "מסופקת", יכולה להתיר את אשת השני, שהיא ודאי זקוקה לחליצה.

יתיב רב מנשה בר זביד קמיה רב הונא, ויתיב וקאמר: מאי טעמא דרבי שמעון?

ותמהה הגמרא: וכי יש לדון מאי טעמא דרבי שמעון?

והרי זה כדאמר טעמא: הואיל ובא ומצאה האח שנולד בהיתר, ולא עמדה עליו שעה אחת באיסור אשת אח הראשון!

אלא כך הוא דן: מאי טעמא דרבנן החולקים על רבי שמעון?

וביאר: כי אמר קרא "ולקחה לו לאשה, ויבמה".

מלמד הכתוב שגם אחר שלקחה לו היבם לאשה — עדיין יבומים הראשונים עליה.

והיינו, שעדיין שם אחיו הראשון קיים עליה, והיא אסורה על האח הנולד, משום שלא היה עמו בעולמו.

ומקשינן: אלא הא דתנן: יבמה שכנסה — הרי היא כאשתו לכל דבר!

ואמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שמוגרשה כ-א

היבם בנט, ומחזירה לאחר גירושה, ואין היא אסורה עליו עוד באיסור אשת אח, על אף שהאישות החדשה שהוא עושה לאחר הגירושי אין בה משום מצות יבום.

לדבריהן, התם נמי לימא "ויבמה" — עדיין יבומין הראשונים עליה, גם לאחר שיבמה היבם להיות לו לאשה, ותיבטי חליצה בנוסף לגט כדי שתהא מותרת להנשא לכל אדם!

וכמו כן, אם בא הוא עצמו להחזירה אליו לאחר שגירשה, הוא אינו יכול, כיון שעדיין שם אשת אח עליה, ולא הותר לו אשת אח אלא לצורך אישות של יבום, ולא לצורך אישות שאין בה קיום מצות "ולקחה לו לאשה".

ומשנינן: שאני התם, שונה הדין שם, לענין היתרה של אשה לאחר שהתייבמה, לצאת מהיבם בגט בלבד שלא תצטרך לחלוץ, או לחזור ולהנשא ליבם שלה מחדש.